

GENEL YETKİNLİK İNANCI ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE FORMUNUN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

Arş. Gör. Öner ÇELİKKALELİ**
onerckaleli@mersin.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Burhan ÇAPRI***
burhancapri@mersin.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Jerusalem ve Schwarzer (1992) tarafından geliştirilen Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği'nin (GYİÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapmaktır. Bu amaç ile, eğitim fakültesinde okumakta olan toplam 753 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Bulgulara göre, GYİÖ tek boyuttan oluşmakta ve bu boyut varyansın % 45.78 açıklamaktadır. Ölçüt bağımlı geçerlik çalışmasında GYİÖ ile Aday Öğretmenin Kendine İlişkin Yeterlik İnancı Ölçeği arasındaki korelasyon .46; madde toplam test korelasyonlarının ise .47 ile .66 arasında değişmekte olduğu bulunmuştur. Yapılan çapraz geçirme çalışmasında ise tüm grup ve alt gruplardan benzer bulgular elde edilmiştir. Ayrıca, ölçeğin güvenirlik çalışmalarında ise, ölçeğin iç tutarlık katsayısı .87, test-tekrar test korelasyon katsayısı ise, .92 olarak bulunmuştur. Bulgular, literatür ışığında tartışılıp yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yetkinlik, genel yetkinlik, geçerlik, güvenirlik

ABSTRACT

The purpose of this study is to make the validity and reliability studies of the General Self-efficacy Scale (GSES) developed by Jerusalem and Schwarzer (1992). The data was collected from 753 university students. According to results, GSES revealed one factor which explained 45.78 % of variance. In criterion-related validity study, correlation between GSES and AÖKİYİÖ was found as .46, and item-total correlation of the scale changed between .47-.66. In the cross validation analysis obtained same result from all groups. In reliability analysis, the internal consistency was .87; item total correlations changed between .47 and .66, test-retest reliability coefficients were found as .92. The findings of the study were discussed and interpreted based on related literature.

Key Words: Self-efficacy, general self-efficacy, validity, reliability

GİRİŞ

Sosyal Öğrenme Teorisi'nin en önemli kavramlarından biri olan yetkinlik inancı (self-efficacy belief) Bandura (1986) tarafından "kişilerin bir performansı gerçekleştirebilmek için gerekli olan davranışları organize edebilme ve organize ettiği

* Bu çalışma, IX. Ulusal PDR Kongresi'nde "sözel bildiri" olarak sunulmuştur.

** MEÜ. Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR ABD.

*** MEÜ Tarsus Teknik Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

bu davranışları gerçekleştirebilme kapasitelerine olan güvenleri hakkındaki inançları” olarak tanımlanmıştır.

Yetkinlik inancı, kişilerin hangi aktiviteleri seçeceğinde, bu aktiviteleri gerçekleştirebilmek için ne kadar çaba harcayacağına ve bir engelle karşılaştığında ne kadar ısrarcı davranabileceğine etkili olabilmektedir (Bandura, 1977). Diğer bir deyişle, yetkinlik inancı insanların nasıl hissettiklerinde, düşündüklerinde ve davrandıklarında farklılık yaratmaktadır (Bandura, 1997). Yetkinlik inancı aynı zamanda bir görevi başarılı bir biçimde tamamlayabilmek için gerekli çabayı ve bilişsel yeteneği ortaya çıkararak kişinin motivasyonel yönünü arttırmakta (Marakas, Yi ve Johnson, 1998) ve böylece performans üzerinde etkili olmaktadır (Bandura, 1977; Pajares ve Miller, 1994).

Bu anlamda, istediği etkileri ya da sonuçları yaratabileceğine inanan bir kişi yaşamında diğer kişilere göre daha aktif hale gelebilmekte ve böylece yaşamındaki olaylar üzerinde daha belirleyici olabilmektedir. Bu “yapabilirlik” duygusu, Schwarzer ve Scholz (2000) tarafından “kişinin çevresi üzerindeki kontrol edici olma duygusunun bilişsel bir yansıması” olarak ele alınmıştır.

Kişilerin “yapabilirlik” duyguları hakkında gerçekçi bir yetkinlik inancına sahip olmaları onların çevresel koşulları kontrol altında tutabilmelerini sağlamaktadır. Bu algıya sahip kişiler üzerlerine aldıkları görevlerde karşılaştıkları problemleri veya engelleri kendileri için tehdit edici ya da kontrol edilemez durumlar olmaktan çok kendilerini geliştirici bir durum olarak değerlendirmektedirler (Rimm ve Jerusalem, 1999).

“Yetkinlik inancı” kavramı genel olarak “alana-özel yetkinlik” olarak kullanılmasına rağmen, bazı araştırmacıların “genel bir yetkinlik inancı” kavramını ortaya attıkları görülmektedir (Schwarzer, 1994; Zhang ve Schwarzer, 1995; Schwarzer ve Jerusalem, 1995; Marakas, Yi, ve Johnson, 1998; Choi, 2004). Bu açıdan bakıldığında, alana özel yetkinlik inancı; kişinin elindeki özel bir durumu ve ya görevi başarıyla gerçekleştirebileceğine ilişkin yeteneğine olan güveni olarak ele alınabilir (Bandura 1986, 1988, 1997). Genel yetkinlik inancı ise, öncelikle geniş bir davranış yelpazesi düşünüldüğünde kişinin yaratabileceğine inandığı sonuçlar ve bu yönde gösterebileceği davranışlarıyla ilgili yeteneğine olan inancı olarak (Luszczynska, Gibbons ve Tckozel, 2004) tanımlanmışken daha sonra, Luszczynska, Scholz ve Schwarzer (2005) tarafından, kişinin geniş bir alana yayılmış stres yaratan durumla ya da çevreden gelen ve kişiyi güç durumda bırakan taleplerle başa çıkabilme yeteneği hakkındaki inancı olarak tekrar tanımlanmıştır.

Genel bir yetkinlik inancı olabileceğine ilişkin olarak yapılan çalışmalar, teorik olarak yetkinlik inancının genellenebilirliği ile ilgili bulgulara dayanmaktadır. Çünkü Sosyal Bilişsel Kuram’ a göre, başarılı bir biçimde tamamlanmış herhangi bir performans, bu alanla ilişkili olan diğer alanlara da genellenebilmektedir (Bandura, 1977). Diğer bir deyişle, başarılı performanslar sonucu belirli bir alanda yükselen yetkinlik inanç düzeyi, bu alana benzer diğer alanlara da transfer edilebilmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda (Sherer, Maddux, Mercandante, Prentice-Dunn, Jacobs ve Rogers, 1982).; Tipton ve Worthington, 1984; Woodruff ve Cashman, 1993; Rimm ve Jerusalem,1999; Agarwal, Sambamurthy ve Stair, 2000) kişilerin yaşadıkları başarılı ya

da başarısız deneyimler sonucunda daha genellenebilir ve durağan (kararlılık gösteren) bir yetkinlik inancı geliştirdikleri belirtilmiştir. Genellenen bu yetkinlik inancı, daha sonra bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kişilik özelliğinde, kişinin karşılaşılabileceği herhangi yeni bir durumda gösterebileceği olası performansı ile ilgili değerlendirmeleri yer almaktadır (Choi, 2004).

Sahip olduğu yetkinlik inancıyla ilgili olumlu değerlendirmelere ve genel bir yetkinlik inancına sahip bireylerin bazı temel özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler, zor durumlarla etkili bir biçimde baş edebilme; karşılaşılan stresli durumlara da kararlı bir biçimde tepkilerde bulunabilme ve bu yetkinlik inancının belirli bir sürekliliğinin (stability) olmasıdır (Sherer vd., 1982; Schwarzer, 1994; Schwarzer ve Jerusalem, 1995). Genel yetkinlik inancındaki bu kararlılık ve devamlılığın doğal olarak ortaya çıkacağını belirten Eden ve Kinnar (1991), bunun nedenini ise “genel yetkinlik inancının yaşam sürecindeki deneyimlerin bir ürünü olması ve kısa dönemli olumlu ya da olumsuz yaşantılarla değişmeyecek bir yapı olması” biçiminde açıklamışlardır.

Bandura (1977) tarafından, insanların bilişsel, güdüsel, duygusal ve seçim yapma süreçlerinde etkili olduğu belirtilen yetkinlik inancı ile ilgili bir çok farklı alanda araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre bireysel yetkinlik inancı yüksek olan bireylerin düşük yetkinlik inancı olan bireylere oranla daha iyi bir fiziksel ve ruhsal sağlığa, daha yüksek bir akademik başarıya sahip oldukları, daha iyi bir sosyal uyum sergiledikleri belirtilmiştir (Jerusalem ve Schwarzer, 1992; Schwarzer ve Jerusalem, 1994; Maddux, 1995; Bandura, 1997; Wang ve Liu, 2000).

Genel yetkinlik inancı ile ilgili yapılan çalışmalarda ise, genel yetkinlik inancı düzeyinin sigara içme davranışı (Baer, Holt ve Lichtenstein,1986); stresle baş edebilme (Bandura, 1997; Luszczynska, Scholz, ve Schwarzer, 2005); karar verme süreçleri (Johnson ve Marakas, 2000); fobik davranışlar (Biran ve Wilson,1981); iyi olma hali (well being) (Tong ve Song, 2004; Luszczynska, Scholz, ve Schwarzer, 2005); sağlıklı davranış gösterme (Luszczynska, Scholz, ve Schwarzer, 2005); depresyon, anksiyete ve iyimserlik (Schwarzer, 1993; Schwarzer ve Jerusalem, 1995; Schwarzer vd., 1996) ve eylem planları, sonuç beklentileri, kendini düzenleme gibi sosyo-bilişsel yapılarla (Luszczynska, Scholz, ve Schwarzer, 2005) ilişkili bulunmuştur.

Yetkinlik İnancı ve Mesleki Yeterlik İnancı Arasındaki İlişki

Yetkinlik bireylerin yaşamlarında önemli yer tutan bir çok psikolojik ve sosyal değişken ile ilişkili olduğu görülmektedir. Kişilerin yaşamlarında önemli bir yer tutan ve onların yaşam biçimini belirleyen meslek seçimi ve bu meslekteki performans da yetkinlik inancından olumlu bir biçimde etkilenmektedir. Betz ve Hackett (1997)'e göre, yetkinlik inancı bireylerin mesleklerinde başarılı performans sergilemelerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bandura (1997)'ya göre ise, yüksek yetkinlik inancına sahip bireyler, başarabileceklerine inandıkları, zorluk düzeyi daha yüksek görevlerde bulunmayı tercih edeceklerdir. Yetkinlik inancının tercihleri ve dolayısıyla da meslek seçimini ve bu mesleğin gerektirdiği görevleri başarılı bir biçimde yapıp yapmamayı etkilemesinde dolayı, genel yetkinlik inanç düzeyi yüksek olan kişilerin kendilerini geliştirecek zor görevleri seçme olasılıklarının, yetkinlik inancı düşük olan kişilere göre daha yüksek olacağı beklenmektedir.

Yapılan çalışmalarda, yetkinlik inancının kişilerin meslek seçimlerini ve mesleki yeterlilikleriyle ilgili algılarını (Betz ve Hackett, 1997); meslekten kaynaklı stres düzeyini (Grau, Salanova ve Peiro, 2001); mesleki performansı ve mesleki sonuç beklentilerini (Brown, 1999) ve bireylerin seçtikleri mesleki aktiviteleri ve akademik çalışmaları etkilediği (Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli, 2001) ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak, genel yetkinlik inancının birçok psikolojik değişkenle ilişkili olduğu ve birçok davranışın ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Dolayısıyla, yetkinlik inancıyla ilgili olarak yapılacak çalışmalarda geçerliği ve güvenilirliği test edilmiş ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kişilerin genel yetkinlik inanç düzeylerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilen bu ölçeğin geçerliğinin ve güvenilirliğinin Türk örneklemini üzerinde test edilerek araştırmacıların kullanımına sunulması önemli görülmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, geçerliği ve güvenilirliği birçok kültürde ve örnekleme test edilmiş olan “Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği”nin (Jerusalem ve Schwarzer, 1992) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmaktır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmak için toplam 753 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Bu verilerden 593'ü (195 erkek, $\bar{X}_{yaş}$: 20.89, $ss=1.68$; 368 kız, $\bar{X}_{yaş}$ = 20.61, $ss= 1.88$) faktör analizi ve iç tutarlık katsayılarının hesaplanmasında kullanılmıştır. Ölçeğin çeviri güvenilirliği için 50 İngilizce öğretmenliği son sınıf öğrencisinden ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısını hesaplamak için ise 110 eğitim fakültesi öğrencisinden veri toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği (GYİÖ)

GYİÖ-AÖF'nun orijinal formu ilk olarak 20 madde olarak Jerusalem ve Schwarzer (1981) tarafından geliştirilmiş ve daha sonra 10 maddelik formu oluşturulmuştur (Jerusalem ve Schwarzer, 1992). 10 maddeden oluşan Likert tipi ölçeğin maddeleri orijinal formda 1 ile 4 arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 40'tır. Kişilerin aldıkları puanların yükselmesi genel yetkinlik inancı düzeylerinin de yükseldiği biçiminde yorumlanmaktadır. (Örnek ölçme aracı formu EK'te verilmiştir).

Orijinal ölçeğin değişik kültürlerde ve farklı örneklem gruplarında geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. İlk olarak Schwarzer ve Schroder (1997) tarafından ölçeğin üç farklı kültürde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı sırasıyla .84, .81 ve .91 olarak hesaplanmıştır. Almanya'da yapılan diğer bir çalışmada ise ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği $r= .67$ olarak

hesaplanmıştır (Schwarzer ve Schroder 1997). Ayrıca, 2846 öğrenci ile yapılan test-tekrar test güvenilirliği $r=.55$ olarak bulunmuştur (Schwarzer ve Scholz, 2000).

GYİÖ'nin evrensel bir yapı gösterdiğine ilişkin 23 ülkeden toplam 17,553 kişi ile yapılan çalışmada (Schwarzer, ve Scholz, 2000) temel bileşenler analizinde ölçeğin tek boyutlu bir yapı gösterdiği; Eigen değerlerinin 4.43 olduğu; faktör yüklerinin ise .54 ile .75 arasında dağılım gösterdiği; iç tutarlık katsayılarının ise .76 ile .90 arasında değiştiği bulunmuştur. Rimm ve Jerusalem (1999) ölçeğin Estonya formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında, ölçeğin tek boyutlu olduğunu (eigen değeri: 4,7) ve bu tek faktörün varyansın % 46'sını açıkladığını, faktör yüklerinin. 60 ile. 71 arasında değiştiğini ve iç tutarlık katsayısının ise .87 olduğunu rapor etmişlerdir.

Ülkemizde GYİÖ'nin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin ilk çalışma Erci (2005) tarafından bir sağlık ocağına başvuran 130 yetişkin üzerinde yapılmıştır. Bu çalışmada, ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği $r= .83$; iç tutarlık katsayısı $\alpha=.89$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin madde toplam test korelasyon katsayıları 0.64 – 0.78 arasında değiştiği faktör yüklerinin ise .64 ile .79 arasında dağılım gösterdiği rapor edilmiştir.

Aday Öğretmenin Kendine İlişkin Yeterlik İnancı Ölçeği (AÖKİYİÖ)

Çakır, Erkuş ve Kılıç (2004) tarafından geliştirilmiş olan AÖKİYİÖ 5'li Likert tipi bir ölçme aracı olup 30 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekteki her bir maddeye “Bana hiç uygun değil” ve “Bana çok uygun” arasında 5 kategoride tepki verilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 30 en yüksek puan ise 150'dir. Ölçeğin orijinali için yapılan madde-toplam test korelasyonlarında maddelerin tümünün seçici olduğu saptanmıştır. Yapılan faktör analizinde ölçeğin tek faktörlü olduğu rapor edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı $\alpha= .80$ olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma için toplanan verilerden ölçeğin iç tutarlık katsayısı $\alpha= .85$ olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Bu çalışmada, GYİÖ'nin Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerlik çalışması için ölçeğin orijinal formunu geliştiren Rulf Schwarzer'den izin alınmıştır. Ölçek araştırmacılar ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik alanında doktora eğitimini tamamlamış 6 uzman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Birbirinden bağımsız olarak yapılan bu çeviriler, bir arada değerlendirilmiş ve her bir madde için en uygun çeviri formu seçilmiştir. Bu maddelerden oluşturulmuş 10 maddelik Türkçe form 40 kişilik bir gruba deneme uygulaması için verilmiş ve buradan alınan tepkilere göre ölçekteki her bir maddeye son şekli verilmiştir. Daha sonra ise, ölçekle ilgili geçerli bir çeviri çalışması yapıp yapılmadığını test etmek için ölçeğin hem Türkçe çeviri formu hem de orijinal İngilizce formu İngilizce öğretmeliği son sınıfında okunakta olan 50 öğrenciye uygulanmış ve her iki uygulamanın ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($t=.46$, $p>.05$). Bu bulgu, ölçek için uygun bir çeviri yapılmış olduğuna kanıt olarak kabul edilebilir.

Daha sonra, veri toplamak amacıyla ölçekler, araştırmacılar tarafından gönüllülük ilkesine dayalı olarak sınıf ortamında uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapısını incelemek için yapılan veri toplama süreci yaklaşık olarak 3-5 dakika sürmüştür. Çeviri

güvenirliliği için ölçeğin Türkçe ve İngilizce formları İngilizce öğretmenliği son sınıfına devam etmekte olan üniversite öğrencilerine 4 hafta arayla uygulanmıştır. Test-tekrar test güvenirliliği için ise benzer şekilde üniversite öğrencilere 4 hafta arayla uygulama yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde,ölçeğin güvenirliliğe kanıt sağlamak amacıyla test-tekrar test ve Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı, madde geçerliğine kanıt sağlamak için madde-toplam test korelasyonları, yapı geçerliğine kanıt sağlamak için temel bileşenler faktör analizi ve ölçüt bağımlı geçerlik çalışması, ölçeğin benzer gruplarda aynı yapıyı verip veremeyeceğini test etmek için çapraz geçişleme çalışması yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde GYİÖ'nin geçerlik ve güvenirliliğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

GYİÖ'nin Geçerliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için, faktör analizi, madde toplam test korelasyonları ve ölçüt bağımlı geçerlik çalışmaları yapılmıştır. GYİÖ'nin tüm grup ve alt gruplar için yapılan faktör analizi, bu faktörlerin özdeğerleri, açıkladıkları varyans, madde toplam test korelasyonları ve iç tutarlık katsayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: GYİÖ'nin Tüm Grup ve Alt Gruplar için Faktör Yükleri, Madde Toplam Test Korelasyonları, Özdeğerleri, Açıkladıkları Varyans ve İç Tutarlık Katsayıları

Maddeler	Tüm Grup		Alt Gruplar			
	F. Y.	M. T. T. K.	Ayarlama (calibration)		Geçerleme (validation)	
	F. Y.	M. T. T. K.	F. Y.	M. T. T. K.	F. Y.	M. T. T. K.
1. Madde	.68	.57	.77	.52	.74	.65
2. Madde	.68	.57	.75	.54	.74	.65
3. Madde	.56	.47	.70	.51	.52	.44
4. Madde	.66	.58	.66	.53	.70	.63
5. Madde	.67	.58	.64	.57	.70	.63
6. Madde	.63	.54	.63	.53	.67	.58
7. Madde	.70	.61	.63	.60	.77	.70
8. Madde	.75	.66	.63	.65	.75	.67
9. Madde	.74	.64	.61	.68	.75	.67
10. Madde	.63	.53	.60	.51	.65	.57
N	593		246		247	
Açıklanan varyans (%)	45.78		44.76		50.20	
Özdeğerler	4.57		4.47		5.02	
Cronbach Alpha	.87		.86		.88	

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, GYİÖ’nin yapı geçerliliği için yapılan temel bileşenler faktör analizinde, ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu, bu faktörün özdeğerinin 4.57 olduğu ve varyansın % 45.78’ini açıkladığı ve madde faktör yüklerinin .56 ile .75 arasında olduğu, ayrıca ölçeğin madde toplam test korelasyonlarının ise .47 ile .66 arasında değiştiği görülmektedir.

Ölçeğin benzer gruplarda da aynı yapıyı verip vermediğini test etmek için çapraz geçerleme çalışması (cross validation) yapılmıştır. Çapraz geçerleme çalışmasının yapılabilmesi için tüm grubu oluşturan 593 öğrenci eşit bir biçimde seçkisiz olarak (random) ikiye bölünmüş, birinci grup ayarlama (calibration) ikinci grubu ise geçerleme (validation) grubu olarak belirlenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda ölçeğin, ayarlama ve geçerleme gruplarının her ikisinde de tek faktörden oluştuğu ayarlama grubundan elde edilen faktörün öz-değerinin 4.47 olduğu, varyansın %44.76’sını açıkladığı faktör yüklerinin ise .60 ile .77, madde toplam test korelasyonlarının ise .47 ile .66 arasında değiştiği görülmektedir. Benzer bir biçimde, geçerleme grubundan elde edilen faktörün öz-değerinin 5.20 olduğu ve varyansın %50.20’sini açıkladığı, faktör yüklerinin .52 ile .77, madde toplam test korelasyonlarının ise .44 ile .70 arasında olduğu görülmektedir. Tüm bu bulgular ölçeğin benzer gruplarda hemen hemen aynı sonuçları üretebileceğine ilişkin kanıt olarak gösterebilir.

Ölçeğin geçerliğini test etmek için yapılan ölçüt bağımlı geçerlik çalışmasında GYİÖ ($\bar{X}=27.31$; $ss=4.99$) ile AÖKİYİÖ ($\bar{X}=120.38$; $ss=11.47$) aralarındaki korelasyon $r=.46$ ($p<.01$) olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, ölçeğin geçerliği için önemli bir kanıt olarak değerlendirilebilir.

GYİÖ’nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

GYİÖ’nin güvenirliğine tüm grup, ayarlama grubu ve geçerleme grubu için ayrı ayrı iç tutarlık katsayıları (Cronbach Alpha), test-tekrar test ve çeviri güvenirliği hesaplanarak bakılmıştır.

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, GYİÖ’nin 563 öğrenciden toplanan verilerden elde edilen iç tutarlık katsayısı tüm grupta .87; ayarlama grubunda .86 ve geçerleme grubunda .88 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin güvenirliği için yapılan diğer bir çalışmada ise test-tekrar test yöntemi kullanılmış ve dört hafta arayla yapılan iki uygulama (ilk uygulama $\bar{X} = 34.61$; $ss=6.19$ ve ikinci uygulama $\bar{X} = 34.75$; $ss= 5.72$) arasındaki korelasyon .92 olarak hesaplanmıştır.

TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği’nin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapıldığı bu çalışmadan elde edilen bulgular ölçeğin diğer kültürlere ve örneklere uyarlama çalışmalardan elde edilen bulgularla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda, ölçeğin orijinalinde (Jerusalem & Schwarzer, 1992) ve diğer uyarlama çalışmalarında (Rimm ve Jerusalem,1999; Schwarzer, ve Scholz, 2000; Erci, 2005; Luszczynska, Scholz, Schwarzer, 2005) olduğu gibi tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Bu bulgu genel yetkinlik inancının tek boyutlu ve evrensel bir yapı olduğuna yönelik yapılan çalışmalara katkı sağlayabilecek bir bulgu olarak kabul edilebilir. Bunun dışında ölçeğin benzer gruplar üzerinde aynı yapıyı verip vermeyeceğini belirlemek üzere çapraz geçerleme (cross validation) çalışmasının bulguları ölçeğin benzer gruplarda da kullanılabilir niteliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, ölçeğin, ölçüt bağımlı geçerliğini belirlemek amacıyla GYİÖ ile AÖKİYİÖ arasındaki korelasyona bakılmıştır. Bu iki ölçek arasındaki korelasyon .46 ($p<.001$) olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, genel yetkinlik inanç düzeyleri ile öğretmen adaylarının mesleki olarak kendilerine ilişkin yeterlilik algıları arasında doğrusal yönde pozitif bir ilişki olduğu anlamına gelmektedir. Bu bulgu Betz ve Hackett (1997)'in bulgularıyla da paralellik göstermektedir. Ayrıca, Bandura (1977)'nin “özel bir alandaki yetkinliğin diğer benzer alanlara da genellebildiği” biçimindeki varsayımını destekler niteliktedir. Diğer bir deyişle, genel anlamda yetenekleri hakkında kendisine güven duyan bir öğretmen adayının öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterliklerle ilgili olarak da kendisiyle ilgili yüksek bir yeterlik inancına sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu bulgu ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğe sahip olduğuna bir kanıt olarak kabul edilebilir.

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin yapılan çalışmalarda ise öncelikle GYİÖ'nin iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamada tüm grup için iç tutarlık katsayısı .87; ayarlama grubu için .86; geçerleme grubu için ise .88 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgular, Schwarzer, Bäbler, Kwiatek, Schröder ve Zhang (1996); Rimm ve Jerusalem, (1999); Chiu ve Tsang (2004); Choi (2004); Tong ve Song (2004), Luszczynska, Scholz ve Schwarzer (2005) ve Erci (2005)'in bulguları ile paralellik göstermektedir. Daha önce yapılmış çalışmalarla desteklenen bu bulgulara bakarak ölçeğin iç tutarlık katsayılarının kabul edilebilir bir düzeyde olduğu söylenebilir.

Yapılan diğer bir güvenilirlik çalışması ise ölçeğin madde toplam test korelasyonlarının hesaplanmasıdır. Madde toplam test korelasyonlarının yüksek olması ölçeğin homojen bir yapı gösterdiğine kanıt olabilir. Madde toplam test korelasyonlarının tüm grup için .47 ile .67; ayarlama grubu için .47 ile .66; geçerleme grubu için .44 ile .70 arasında değişmesi Schwarzer ve ark. (1996)'nin bulgularıyla (Berlin örnekleminde $r=.39$ ile $r=.67$; Kosta Rika örnekleminde $r=.25$ ile $r=.64$ arasında ve Hong Hong örnekleminde $r=.46$ ile $r=.76$ arasında değişmektedir) benzerlik göstermektedir.

GYİÖ'nin güvenilirliğinin test edilmesi için yapılan diğer bir çalışmada ise test-tekrar test korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan bu çalışmada test-tekrar test korelasyon .92 olarak oldukça yüksek hesaplanmıştır. Ölçekle ilgili olarak yapılan test-tekrar test çalışmalarında ise korelasyon katsayıları .83 (Erci, 2005) ve .67 (Schwarzer ve Schroder, 1997) olarak bulunmuştur. Bu bulgu ölçeğin zamana bağlı değişmezlik düzeyinin yeterli olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında da görüldüğü gibi ölçeğin geçerli ve güvenilir değerlere sahip olduğu söylenebilir. Ancak verilerin yalnızca eğitim fakültesi öğrencilerinden toplanması ölçeğin en büyük sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu nedenle yapılacak çalışmalarda her bir örneklem için temel geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının tekrarlanması değişen toplum ve insan davranışları açısından önemlidir. Buradan yola çıkarak bundan sonra ölçeğin diğer psikolojik değişkenlerle (depresyon, benlik saygısı, problem çözme becerileri, bilişsel çarpıtmalar vb.) ilişkisi incelenebilir, değişik örneklemelerde (öğretmen, lise öğrencisi, polisler, sağlık çalışanları, psikolojik ve ya fizyolojik olarak hasta olan kişiler vb.) geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Agarwal, R., Sambamurthy, V. ve Stair, R. M. (2000). Research report: the evolving relationship between general and specific computer self-efficacy—an empirical assessment. *Information Systems Research* 11(4), 418-430.
- Baer, J. S., Holt, C. S. ve Lichtenstein, E. (1986). Self-efficacy and smoking reexamined: Construct validity and clinical utility. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(6), 846-852.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bandura, A. (1988). Perceived self-efficacy: Exercise of control through self-belief. In J. P. Dauwalder, M. Perrez, & V. Hobi (Eds.). Annual series of European research in behavior therapy (Vol. 2, pp. 27-59). Amsterdam/Lise: Swets & Zeitlenger.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- Bandura, A.(1986). *Social foundations of thought and actions*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy belief as shaper of children's aspiration and career trajectories. *Child Development*, 72 (1), 187-206.
- Betz, N. E. ve Hackett, G. (1997). Applications of self-efficacy theory to the career assessment of women. *Journal of Career Assessment*, 5 (4), 383-402.
- Biran, M., ve Wilson, G. T. (1981). Treatment of phobic disorders using cognitive and exposure methods: A self-efficacy analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 49 (6), 886-899.
- Brown, B. L. (1999). *Self-efficacy beliefs and career development*. ERIC Digest No. 205 (ED 429 187) [Online], 2 pages. <http://ericacve.org/docs/dig205.pdf> [2000, December 21].
- Choi, N. (2004). Sex role group differences in specific, academic, and general self-efficacy. *The Journal of Psychology*, 138 (2), 149-159.
- Çakır, Ö., Erkuş, A. ve Kılıç, F. (2004). Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1999-2000 yılı öğretmenlik meslek bilgisi programının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. MEÜ. Eğitim Fakültesi Ders Notu: 21, Mersin Üniversitesi Araştırma Fonu Destekli Proje.
- Eden, D. ve Kinnar, J.(1991). Modeling Galatea: boosting self-efficacy to increase volunteering. *Journal of Applied Psychology*, 76 (6), 770-780.

- Erci B. (2005). Genel Algılanan Öz-Yeterlilik Ölçeğinin Türkçe versiyonu, 3. Uluslararası-10. Ulusal Hemşirelik Kongresi Özet Kitabı, İzmir.
- Grau, R., Salanova, M. ve Peiro, J. M (2001). Moderator effects of self-efficacy on occupational stress. *Psychology in Spain*, 5 (1), 63-74.
- Jerusalem, M. ve Schwarzer, R. (1992). *Self-efficacy as a resource factor in stress appraisal processes*. In R. Schwarzer (Ed.), *Self-efficacy: Thought Control of Action* (pp. 195–213). Washington, DC: Hemisphere.
- Johnson, R. ve Marakas, G. (2000). Research Report. The role of behavioral modeling in computer skills acquisition-toward refinement of the model, *Information Systems Research*, 11 (4), 402-417.
- Luszczynska, A., Scholz, U. ve Schwarzer, R. (2005). The general self-efficacy scale: Multicultural validation studies. *The Journal of Psychology*, 139 (5), 439-457.
- Luszczynska, A., Gibbons, F. X., Piko, B. ve Tckozel, M. (2004). Self-regulatory cognitions, social comparison, perceived peers behaviors as predictors of nutrition and physical activity: A comparison among adolescents in Hungary. Poland, Turkey, and USA. *Psychology and Health*. 19. 577-593.
- Maddux, J. (Ed.) (1995). *Self-efficacy, adaptation, and adjustment: Theory, research, and application*. New York: Plenum.
- Marakas, G. M., Yi, M. Y. ve Johnson, R. D. (1998). The multilevel and multifaceted character of computer self-efficacy: Toward clarification of the construct and an integrative framework for research. *Information Systems Research*, 9(2), 126-163.
- Pajares, F. ve Miller, M. D. (1994). Role of self-efficacy and self-concept beliefs in mathematical problem-solving: A path analysis. *Journal of Educational Psychology*, 86 (2), 193-203.
- Rimm, H. ve Jerusalem, M. (1999). Adaptation validation of an Estonian version of the General Self-Efficacy Scale (Eses). *Anxiety, Stress & Coping*, 12 (3), 329-345.
- Schwarzer R, BaBler, J., Kwiatek P, Schroder K ve Zhang J. X. (1997). The assessment of optimistic self-beliefs: Comparison of the German, Spanish, and Chinese versions of the General Self-Efficacy scale. *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), 69-88.
- Schwarzer R, ve Schroder K. E. E. (1997). Effects of self-efficacy and social support on postsurgical recovery of heart patients. *Irish Journal of Psychology*, 18, 88 103.
- Schwarzer, R. (1993). Measurement of perceived self-efficacy. Psychometric scales for cross-cultural research. Berlin, Germany: Freie Universität Berlin.
- Schwarzer, R. (1994). Optimism, vulnerability, and self-beliefs as health-related cognitions: A systematic overview. *Psychology and Health: An International Journal*, 9, 161-180.
- Schwarzer, R. ve Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy Scale. In J. Weinman, S. Wright, and M. Johnston, *Measures in Health Psychology: A User's Portfolio. Causal and Control Beliefs* (pp. 35–37). Windsor, UK: NFER-NELSON
- Schwarzer, R. ve Jerusalem, M. (Eds.) (1994). *Gesellschaftlicher Umbruch als kritisches Lebensereignis [Macrosocial change as critical life event]*. Weinheim, Germany: Juventa.

- Schwarzer, R. ve Scholz, U. (2000). Cross-cultural assessment of coping resources: The general perceived self-efficacy scale. Paper presented at the Asian Congress of Health Psychology Health Psychology and Culture, Tokyo, Japan, August 28-29.
- Sherer, M., Maddux, J. E., Mercandante, B., Prentice-Dunn, S., Jacobs, B., ve Rogers, R. W. (1982). The Self-Efficacy Scale: Construction and validation. *Psychological Reports, 51*, 663-671.
- Tipton, R. M., ve Worthington, E. (1984). The measurement of generalized self-efficacy: A study of construct validity. *Journal of Personality Assessment, 48*, 545-548.
- Tong, Y. ve Song, S. (2004). Study on general self-efficacy and subjective well-being of low ses college students in a chinese university, *College Student Journal, 38* (4), 637-644.
- Wang, C., ve Liu, Y. (2000). The relational study on general self-efficacy, trait anxiety, state anxiety, and test anxiety. *Chinese Journal of Clinical Psychology, 8* (4), 229-230.
- Woodruff, S. L., ve Cashman, J. E. (1993). Task, domain, and general efficacy: A reexamination of the Self-Efficacy Scale. *Psychological Reports, 72*, 423-432.
- Zhang, J. X., ve Schwarzer, R. (1995). Measuring optimistic self-beliefs: A Chinese adaptation of the General Self-Efficacy Scale. *Psychologia, 38* (3), 174-181.

GENEL YETKİNLİK İNANCI ÖLÇEĞİ

Sayın Katılımcı,

Aşağıda, günlük yaşamınızda karşılaşılabileceğiniz bazı durumlarla ilgili ifadeler vardır. Sizlerden istenilen bu durumların sizin için ne derecede doğru olduğunu derecelemenizdir. Lütfen, bu durumların şu anda sizin için ne kadar doğru düşünerek her bir madenini önünde buluna boşluğa (X) işaretini koyunuz.

Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Maddeler	Doğru değil	Bira doğru	Daha doğru	Tümüyle Doğru
1- Yeni bir durumla karşılaştığımda ne yapmam gerektiğini bilirim.	1	2	4	5
2- Beklenmedik bir durumda nasıl davranmam gerektiğini bilirim.	1	2	4	5
3- Bana karşı çıkıldığında kendimi kabul ettirecek çare ve yolları bulurum.	1	2	4	5
4- Ne olursa olsun üstesinden gelirim.	1	2	4	5
5- Güç sorunların çözümünü eğer gayret edersem bulabilirim.	1	2	4	5
6- Planlarımı gerçekleştirmek ve hedeflerime ulaşmak bana zor gelmez.	1	2	4	5
7- Bir sorunla karşılaştığımda onu çözebilmeye yönelik bir çok fikrim vardır.	1	2	4	5
8- Yeteneklerime güvendiğim için, zorlukları soğuk kanlılıkla karşılarım.	1	2	4	5
9- Aniden gelişen olayların üstesinden gelebileceğimi sanıyorum.	1	2	4	5
10- Her sorun için bir çözümüm vardır.	1	2	4	5